

Datum
2017-06-14
Adress
August Palms Plats 1

Diarienummer
STK-2017-542

Yttrande

Till
Justitiedepartementet
ju.L2@regeringskansliet.se

Remiss från Justitiedepartementet - Betänkandet Se barnet! SOU 2017:6 Ju2017/01226/L2

Yttrande

Gemensamt ansvar för barnet

Ett första förslag som ges i betänkandet är att rätten - vid bedömningen av om föräldrarna ska ha gemensam vårdnad eller om en av dem ska ha ensam vårdnad - ska fästa avseende särskilt vid föräldrarnas förmåga att ta ett gemensamt ansvar i frågor om barnet. Hitintills anvisades rätten att ”fästa avseende särskilt vid föräldrarnas förmåga att samarbeta i frågor som rör barnet”.

Kommunstyrelsen har inget att invända mot förslaget som ger en något tydligare anvisning till rätten vid bedömningen av parternas talan på så sätt att den nya formuleringen ska bidra till att stävja konstruerade konflikter och förtydliga barnperspektivet.

Gemensam vårdnad även om båda föräldrarna motsätter sig

Det föreslås vidare att rätten får besluta om gemensam vårdnad även om båda föräldrarna motsätter sig den vårdnadsformen. Detta är inte möjligt idag. Endast barnets bästa ska styra framöver. Den nya bestämmelsen ska kunna tillämpas i de fall där föräldrarna inte kan motivera särskilt varför de inte vill ha gemensam vårdnad.

Kommunstyrelsen förstår att förslaget förhåller sig stringent till tankesättet att föräldrar ska anstränga sig för att ta ett gemensamt ansvar, och därför åtminstone kunna motivera varför gemensam vårdnad ska vara utesluten. Kommunstyrelsen instämmer i detta. Kommunstyrelsen kan dock se att - i fall där föräldrarna uttalat att de inte önskar gemensam vårdnad - förutsättningarna för dem att ta ett gemensamt ansvar inte är goda. I kommunal verksamhet som förskola och skola blir det tämligen ofta uppenbart att barn till föräldrar med gemensam vårdnad och en infekterad relation i botten kommer i kläm, eftersom föräldrarna använder sig av förskola och skola som arena för sin konflikt. Det medför att barnet påverkas negativt. Barnet får inte den från konflikten fredade zon som barnet har rätt till. Personalen måste

lägga mycket energi på att freda barnet från konflikten, och hamnar i juridiska dilemman, till exempel när en vårdnadshavare som inte ska hämta barnet enligt beslutat umgänge ändå står i dörren och vill hämta barnet. Det är inte ovanligt att vårdnadshavarna i sådana fall även obstruerar viktiga beslut i barnets liv. I dessa situationer hade ensam vårdnad inneburit en större tydlighet för kommunens personal och därmed bättre möjligheter att skydda barnet från föräldrarnas slitningar.

Obliigatoriska informationssamtal

Ett förslag i betänkandet är att införa ett krav på att föräldrar som huvudregel ska ha deltagit i informationssamtal hos kommunens socialtjänst innan de i domstol framställer ett tvistigt yrkande om vårdnad, boende eller umgänge. För att en vårdnadstvist ska kunna tas upp av rätten krävs att den part som stämmer visar upp ett intyg om att informationssamtal genomförts.

Kommunstyrelsen instämmer i förslaget och anser att det är välbehövligt att informera om alternativa vägar till samförstånd. Kommunstyrelsen anser att konsekvensen av att talan avvisas om inte samtalsintyg uppvisas är effektiv. Mot denna bakgrund menar kommunstyrelsen att den säkerhetsventil som utredningen lämnar – ”särskilda skäl” – alltså inte är tillräckligt restriktiv. Kommunstyrelsen förespråkar ”synnerliga skäl” som en lämpligare formulering för att klargöra restriktiviteten i att få föra en tvistig talan angående vårdnad, boende och umgänge utan att ha tagit del av information i ett informationssamtal. Som exempel på särskilda skäl nämns i utredningen risk för våld och övergrepp eller att barnet olovligen förs bort om inte rätten får fatta ett skyndsamt beslut och måste avvakta informationssamtal. Ett barn och en förälder som är utsatta för en vålds- och övergreppsrisk kan alltid få akut hjälp från socialtjänsten. Informationssamtalen föreslås även äga rum skyndsamt. Kommunstyrelsen anser därför att det inte finns behov av ett undantag med avseende på just denna risk. Inte heller att en förälder befinner sig på okänd ort eller i ett konfliktområde behöver vara ett särskilt skäl. Vill den föräldern anhängiggöra en tvistig talan så har den gett sig tillkänna och är nåbar. Oftast torde det vara den förälder som finns på plats i Sverige som vill inleda en tvist och den föräldern kan i alla fall samtala och få behövlig information, varmed talan inte kommer att avvisas (eftersom det är den förälder som *initierar* en tvistig process i domstolen som måste visa upp ett samtalsintyg för att talan inte ska avvisas). Långa resvägar, anser kommunstyrelsen, borde inte anses vara ett särskilt skäl för att dra sig undan ett informationssamtal. Att delta i informationssamtal är en del i föräldrarnas ansvarstagande för sitt barn. Det är enligt förslaget den stämmande föräldrarnas stämningsansökan utifrån vilken särskilda skäl uteslutande ska bedömas. Kommunstyrelsen ser en risk för att denna säkerhetsventil kommer att utnyttjas av föräldrar som är ovilliga att pröva alternativa vägar och förespråkar därför formuleringen ”synnerliga skäl”. Kommunstyrelsen menar även att det är angeläget att någon form av bedömning eller screening av konfliktnivån kan ske så att informationen och rekommendationerna om lämplig insats kan skraddarsys i förhållande till föräldrarnas behov och att samtal kan komma att behöva följas upp av ytterligare samtal. Kommunstyrelsen anser att det är viktigt att socialnämnderna kan erbjuda adekvata insatser på olika nivåer.

Barnets bästa tydliggörs

I betänkandet redovisas ett antal förslag som går ut på att förtydliga principen om barnets bästa.

Kommunstyrelsen tillstyrker alla dessa förslag som helt ligger i linje med Sveriges åtaganden enligt barnkonventionen. Kommunstyrelsen gör även bedömningen att det utifrån principen om barnets bästa finns ett behov av att likställa utredningar om vårdnad, boende och umgänge med barnavårdsutredningar vad gäller möjligheterna att inhämta information från i lag utpekade myndigheter såsom hälso- och sjukvården i syfte att kunna identifiera och att kunna ta hänsyn till risker för barnen. Kommunstyrelsen önskar påpeka att de spretiga domstolsprocesserna inte gynnar berörda parter. I dagsläget kan en medborgare ha flera parallella processer pågående i allmän domstol och i allmän förvaltningsdomstol. Det kan exempelvis finnas fall då ett omhändertagande enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga är aktuellt i allmän förvaltningsdomstol samtidigt som en vårdnadstvist föreligger i allmän domstol. Parallellt kan processer om flyttningsförbud, umgängesbegränsning kopplad till flyttningsförbud och vårdnadsöverflyttning pågå. Ibland förekommer således fyra parallella processer i allmän domstol och i allmän förvaltningsdomstol. Det kan enligt kommunstyrelsens mening finnas anledning att se över hur de olika processerna skulle kunna förenas under samma domstolstak. Kommunstyrelsen ser också ett behov av att regelmässigt knyta en oberoende sakkunnig till rätten som kan biträda rätten med bedömningar.

Vårdnadsöverflyttningar enligt 6 kap. 7 § föräldrabalken

I utredningen föreslås att domstolen bör - när det är aktuellt med en vårdnadsöverflyttning på grund av allvarligt våld i familjen - tillfälligt kunna flytta över vårdnaden om barnet till någon annan person, i avvaktan på att en särskilt förordnad vårdnadshavare utses.

Kommunstyrelsen bedömer att förslaget är bra och nödvändigt. Processer om överflyttning av vårdnad kan bli långdragna och under den tiden kan barnen komma i kläm när det i vissa sammanhang krävs ett samtycke av den person som utövat våld mot barnets andra förälder. Ett exempel är ansökan om brottsskadeersättning som barnen har rätt till. Det blir ohållbart att det i detta sammanhang ska krävas ett samtycke av den person (som alltså är vårdnadshavare) som begått det aktuella brottet fram till dess att barnet blivit myndigt och kan ansöka själv.

Nya forumregler för barn och förälder med skyddade personuppgifter

Utredningen bedömer att det finns behov av särskilda forumregler för mål och ärenden om vårdnad, boende och umgänge när ett barns personuppgifter är sekretessbelagda. Motsvarande behov finns för verkställighetsärenden och för mål om underhåll till barn när svarandens personuppgifter är sekretessbelagda. Därutöver bedöms behov finnas av en särskild forumregel för äktenskapsmål, dels när endast en av makarna har hemvist i Sverige och den makens personuppgifter är sekretessbelagda, dels när båda makarna har hemvist i Sverige och båda har skyddade personuppgifter. Utredningen föreslår mycket konkreta, större valmög-

ligheter för de enskilda avseende i vilka kommuner och domstolar dessa ärenden och mål kan bli handlagda.

Kommunstyrelsen bedömer att de föreslagna ändringarna behövs eftersom det har uppstått glapp i personuppgiftsbehandlingen, och skyddade personuppgifter har röjts i domstolsprocesser utifrån att en myndighet som vidtar en åtgärd inte kan vara anonym. Myndighetsorten indikerar då en berörd individs folkbokföring. Förslagen innebär större flexibilitet i syfte att skydda ett barn och en förälder i behov av skydd. Givetvis är det viktigt att bara de barnen med ett verkligt behov av skyddade personuppgifter får sådana. Det har kunnat observeras i den kommunala familjerättens verksamhet att en förälder kan använda sig av skyddade personuppgifter i en vårdnadstvist – genom förespegling av en risk – i syfte att kunna försvinna från den andra förälderns radar och tillskansa sig fördelar i vårdnadsprocessen. Kommunstyrelsen önskar framhäva att det krävs fortsatt stor observans i dessa fall och att alla involverade myndigheter gör riskbedömningar enligt vetenskap och beprövad erfarenhet.

Handläggning av mål om vårdnad, boende och umgänge

I utredningen föreslås att det ska tydliggöras att ett interimistiskt beslut om vårdnad endast ska meddelas i undantagsfall. Vidare föreslås att det införs en bestämmelse som innebär att en utredning om vårdnad, boende och umgänge ska vara slutförd senast inom fyra månader. Sekretessbrytande bestämmelser ska införas för en socialnämnd beträffande inhämtande av uppgifter från en annan socialnämnd vid upplysningar och snabbupplysningar. En ny bestämmelse om fördelningen av rättegångskostnader föreslås införas. Bestämmelsen ska göra det möjligt att, om det finns särskilda skäl, fördela rättegångskostnaderna mellan parterna efter vad som är skäligt. Regeringen ska ge Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd i uppdrag att kartlägga hur behovet av utbildningsinsatser för familjerättssekreterare närmare ser ut.

Kommunstyrelsen instämmer i utredningens förslag. Kommunstyrelsen önskar framhålla att det med hänsyn till väldigt speciella omständigheter, och på ett liknande sätt som i fråga om barnavårdsutredningar, kan behövas en säkerhetsventil med avseende på den fyramånadersfristen inom vilken en utredning om vårdnad, boende och umgänge ska vara avslutad. Kommunstyrelsen välkomnar fler sekretessbrytande bestämmelser som möjliggör att domstolen får ett mera gediget beslutsunderlag. Kommunstyrelsen har vidare inget att invända mot att Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd ska kartlägga behovet av kompetensutveckling för familjerättssekreterare. Kommunstyrelsen önskar emellertid framhålla att det även är viktigt att allmän domstol grundligt förstår den kommunala familje- och socialrätten och hur de förvaltningsrättsliga processerna ser ut samt de bevisman som avhandlas där. Det är inte ovanligt att det uppstår missförstånd som fördröjer vårdnads-, boende- eller umgängesprocessen i anledning av bristande kännedom i allmän domstol om den kommunala familje- och socialrätten.

Kostnader

I utredningen görs bedömningen att förslagen sannolikt inte kommer att medföra ökade kostnader för kommunerna.

Kommunstyrelsen bedömer dock att kostnaderna för kommunen kommer att öka. På sikt kommer sannolikt en samhällsekonomisk vinst att ske genom att antalet vårdnadstvister minskas och lättåtkomliga insatser kommer att ge en bättre hälsa för barn och föräldrar. Kommunstyrelsen anser emellertid att dessa resultat inte kommer att ske så pass snabbt att de skulle uppväga kostnaderna för kommunens utökade ansvar.

Ordförande

.....
Karin Stjernfeldt Jammeh
.....

Sekreterare

.....
Pia Kanold
.....